

formulations must be justified in terms of formal grammatical and functional and stylistic views.

In the instructional materials concerning writing tasks the non-prepositional phrase 'find out the problem' which violates grammatical usage can be found. In formulations of open tasks of the instructive character the use of various specific forms of verbs requires the standardization.

In Ukrainian language tests of EIT format, on the one hand, the grammatical forms, preserving the defining features of Ukrainian grammar should be promoted and distributed, on the other hand, discrepancies in the names of certain terms in tasks formulations and those registered in the encyclopedic, lexicographical and terminographical works, university and school Grammars should be avoided.

Key words: certification work on the Ukrainian language and literature; grammatical structure of task formulation; possible answers; grammatical norms of word usage.

УДК 373.51(073)

Раціоналізація змісту чинної навчальної програми з англійської мови для основної школи: мовний аспект

О. С. Пасічник,

*кандидат педагогічних наук, доцент,
Інститут педагогіки НАПН України,
старший науковий співробітник
відділу навчання іноземних мов,
e-mail: bez-nicka@ukr.net*

Нині окреслилася чітка тенденція до розвантаження навчальних програм з ряду шкільних предметів. У зв'язку з цим автор висловлює окремі міркування щодо удосконалення змісту шкільної програми з англійської мови для основної школи. Основна увага звернена на особливості опису та послідовності пред'явлення граматичного матеріалу як засобу, що значно детермінує мовленнєву діяльність учнів. Серед основних недоліків чинної навчальної програми для основної школи автор визначає: 1) порушення послідовності пред'явлення мовного матеріалу; 2) нечіткість формулювання окремих програмових положень.

Ключові слова: навчальна програма; основна школа; граматичний матеріал; мовний матеріал; зміст навчання; англійська мова; іноземна мова.

Постановка проблеми. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів періодично стають об'єктом критики з боку вчителів, методистів і батьків. Серед основних зауважень, які лунають на їх адресу, є перевантаженість змісту навчання, а відтак неможливість оволодіти ним у повному обсязі. Не стала виключенням предметна галузь “Іноземні мови”, адже в останні роки знаковими стали дискусії щодо розвантаження навчальної програми, визначення оптимального обсягу мовного та мовленнєвого матеріалу з можливістю його мінімізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основним документом, який слугує орієнтиром для визначення змісту іншомовного навчання, рівнів володіння мовою у більшості національних освітніх систем, у тому числі й в Україні, є Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти (далі РРЕ¹). Такий статус цього документа зумовлений тим, що він є результатом багаторічної співпраці фахівців у галузі іншомовної освіти, яка розпочалася ще у 70-х рр. ХХ ст. і була зорієнтована на вироблення єдиних підходів до навчання іноземних мов, а також визначення глобальної шкали рівнів навчальних досягнень учнів (A1, A2, B1, ... C2). Узагальнені результати цієї діяльності були представлені у 2001 р. у формі завершеного документа [8]. Відтоді й розпочалося активне використання його положень.

Однією з особливостей глобальної шкали опису рівнів володіння мовою є те, що вона не прив'язана до конкретної мови, а відтак може застосовуватися для опису іншомовних досягнень учнів під час вивчення будь-якої мови. Отже, опис рівня A1 та B1 є однаковими для англійської, німецької та італійської мов [1, с. 4]. Такий загальний характер РРЕ зумовлює її іншу особливість – відсутність чіткої регламентації необхідного мовного матеріалу для кожного з рівнів. Як зазначають самі розробники РРЕ, система кожної мови є надзвичайно складним утворенням [8, с. 113] і може використовувати різні лексико-граматичні засоби для передачі певних ідей. Проте автори підручників, методисти та вчителі повинні знати, який лексико-граматичний матеріал доцільно застосовувати для кожного з рівнів, а ті, хто навчаються, повинні володіти особливостями мовної системи. Така ситуація зумовила появу додаткових проектів, мета яких – виявити, який лексико-граматичний матеріал та в якому обсязі є необхідним для різних рівнів володіння мовою. Серед проектів, зорієнтованих на вирішення цього завдання, можемо назвати: *Plan curricular del Instituto Cervantes, Niveles de referencia para el Español* – для іспанської мови; *Profile Deutsch* – для німецької мови. Визначенням обсягу лексико-граматичного матеріалу для англійської мови за-

¹ РРЕ – скорочено від Рекомендації Ради Європи

ймаються фахівці з *British Council*, *EAQUALS*, Оксфордського та Кембриджського університетів.

Формулювання цілей статті. Спираючись на ці напрацювання, а також досвід інших європейських країн у галузі іншомовної освіти, маємо намір здійснити аналіз змісту чинної програми з англійської мови для основної школи (5–9 клас) та обґрунтувати можливі шляхи раціоналізації її змісту. Зокрема, висловити окремі зауваження щодо особливостей представлення граматичного матеріалу як такого, що значною мірою детермінує мовленнєву діяльність учнів.

Виклад основного матеріалу. Попри критику щодо перевантаження змісту програми з іноземної мови, автор схильний вбачати її основний недолік у:

- деякій неузгодженості із Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти;
- непослідовності пред’явлення граматичного матеріалу (витікає з попереднього пункту);
- нечіткості формулювань окремих програмових положень (щодо мовного матеріалу).

Власне, це ті аспекти, вирішення яких, на думку автора, дасть змогу суттєво оптимізувати зміст навчальної програми з англійської мови, хоча й не виключає потреби внесення інших коректив до її змісту.

Питання добору та послідовності пред’явлення граматичного матеріалу є важливим, оскільки він є засобом, що значною мірою визначає мовленнєву діяльність учнів. А відтак, його невідповідність віковим особливостям учнів, комунікативній доцільності може стати однією з перешкод у формуванні комунікативної компетентності особи. Проілюструємо розподіл граматичного матеріалу в основній школі за роками навчання та послідовність його уведення у таблиці 1 (за матеріалами чинної навчальної програми [10]).

Відповідно до положень чинної навчальної програми, переходячи з початкової до основної школи, учні 5-го класу володіють іноземною мовою на рівні A1 (на кінець навчання в основній школі вони мають досягти рівня A2+). Багаторічні спостереження педагогів, психологів, а також фізіологів свідчать про те, що перехід учнів із початкової до основної школи вважається одним із найбільш складних та характеризується деяким зниженням успішності, оскільки учням, які звикли до порядків молодшої школи, може бути складно адаптуватися до нових правил, стилю і темпів навчання [7].

Таблиця 1

5 клас	6 клас	7 клас	8 клас	9 клас
<p>Дієслово: Present Perfect Загальні та спеціальні питання у видо-часових формах дієслова there is/there are (із злічуваними і незлічуваними іменниками). Модальне дієслово should. Займенник: об'єктний відмінок (me, him, her etc.); вказівні (these, those); питальні (who, whose, what, which, where, when), неозначені some, any, no; ступеню a lot (of); much/ many (із злічуваними та незлічуваними іменниками). Прислівник: частотні, часу (yesterday, tomorrow, today, now, yet, already). Прийменник: Часу (in, on, at, from... to..., by, during)</p>	<p>Артикль: Відсутність артиклю. Іменик: власні і загальні назви. Дієслово: Повторення видо-часових форм дієслова. Модальні дієслова і структури: may, must, can/could, have to / had to, would / wouldn't (like). Займенник: Абсолютні mine, yours, his, hers, its, ours, theirs. Прислівник: способу дії (slowly, well, etc.). Ступені порівняння прислівників. Сполучник: but, because. Числівник: кількісні до 1000. Прийменник: приналежності (of, with, without)</p>	<p>Дієслово: Past Perfect Tag-questions. Модальні дієслова: must/ mustn't; need/needn't; should / shouldn't. Займенник: зворотні (myself, ourselves, etc.); ступеню (enough, too..., a little, much). Прислівник: часу (just, ever), ступеню (a lot, a little). Сполучник: so, then. Числівник: порядкові до 1000. Прийменник: часу before, after, for, since</p>	<p>Дієслово: Active and Passive Voice. Модальні дієслова: will, might, shall, should, let's, could. Займенник: неозначені. Прикметник: в структурах 'as... as', 'so...as', зі словами rather, almost, quite. Прислівник: місця (everywhere, anywhere, somewhere, nowhere). Числівник: кількісні до 1 000 000. Adverbial Clause with 'when'. Pro-clause with 'so', 'not' (I think so. I hope not.)</p>	<p>Дієслово: The Gerund. The Infinitive. Conditional 1 Relative Clause. Займенник: відносний -who, which, that. Сполучник: if, in order to</p>

Отже, логічним видається припущення про те, що в 5-му класі насамперед має відбуватися систематизація та узагальнення матеріалу, який вивчався у початковій школі переважно в імпліцитній формі. На цьому етапі навчання, варто уникати введення складних граматичних явищ. Зокрема, вважаємо передчасним вивчення у 5-му класі *Present Perfect*. Аналіз змісту чинних підручників засвідчує, що його введення припадає на кінець навчального року (О. Д. Карп'юк, А. М. Несвіт). Період перед літніми канікулами не є психологічно сприятливим для повідомлення нового складного матеріалу. Так, психологічні та фізіологічні дослідження констатують, що в учнів молодшого шкільного віку наприкінці навчального року спостерігається зниження рівня інтелектуальної активності та готовності опановувати новий навчальний матеріал. Частково це зумовлено накопиченою втому, фізичним та емоційним перевантаженням. Не останню роль при цьому відіграє очікування літніх канікул.

Аналіз мовленнєвих функцій, представлених у чинній навчальній програмі для 5-го класу, свідчить, що вони мають здебільшого описову та спонукальну спрямованість (*описувати людей, предмети; розпитувати з метою уточнення; запитувати та надавати інформацію; приймати відхиляти пропозицію* тощо) [10, с. 12]. Для задоволення цих функцій достатнім вважаємо той мовний і мовленнєвий матеріал, який учні вивчали у початковій школі та який має бути систематизований та закріплений у 5-му класі. Окрім того, результатами навчання на кінець 5-го класу передбачено, що під час спілкування учні мають демонструвати володіння мовним і мовленнєвим матеріалом, набутим у попередні роки [10, с. 20]. У зв'язку з цим вважаємо за доцільне перенести вивчення *Present Perfect* на наступний рік, тим більше, що в 6-му класі не передбачається введення нових чи складних граматичних явищ (див. табл. 1).

Проводячи аналогії з особливостями навчання іноземних мов у деяких європейських країнах, у цьому контексті хотілося б звернути увагу на досвід Німеччини. Так, у німецьких школах вивчення цього граматичного явища (*Present Perfect*) відбувається на тому етапі навчання, що відповідає 6-му року навчання у вітчизняній школі. При цьому це стосується не лише загальноосвітніх навчальних закладів, але й гімназій, де здійснюється поглиблене вивчення англійської мови. Попри відмінності у особливостях організації шкільної освіти в Німеччині та Україні, варто зазначити, що німецька й англійська мови належать до однієї мовної групи (германські мови), і в їх системах існує явище перфектного часу, яке є набагато ближчим і більш зрозумілим для німецьких школярів.

Викликає зауваження й розподіл граматичного матеріалу для 7-го класу. Так, тут передбачається введення граматичного часу *Past Perfect*. У зв'язку з цим варто зазначити, що згідно з РРЕ та іншими

рекомендаційними документами володіння цим мовним явищем ототожнюється з володінням мовою на рівні B1 [5, с. 10], що ілюструє таблиця 2 (зміст таблиці наведено без змін мовою оригіналу).

Таблиця 2

A1	A2	B1
<p>Adjectives: common and demonstrative Adverbs of frequency Comparatives and superlatives <i>Going to</i> <i>How much/how many</i> and <i>very</i> common uncountable nouns <i>I'd like</i> Imperatives (+/-) Intensifiers – very basic Modals: <i>can/can't/could/couldn't</i> Past simple of “to be” Past Simple Possessive adjectives Possessive <i>s</i> Prepositions, common Prepositions of place Prepositions of time, including <i>in/on/at</i> Present continuous Present simple Pronouns: simple, personal Questions <i>There is/are</i> <i>To be</i>, including question+negatives Verb + ing: <i>like/hate/love</i></p>	<p>Adjectives – comparative, – use of <i>than</i> and definite article Adjectives – superlative – use of definite article Adverbial phrases of time, place and frequency – including word order Adverbs of frequency Articles – with countable and uncountable nouns Countables and Uncountables: <i>much/many</i> Future Time (<i>will</i> and <i>going to</i>) Gerunds Going to Imperatives Modals – <i>can/could</i> Modals – <i>have to</i> Modals – <i>should</i> Past continuous Past simple Phrasal verbs – common Possessives – use of ‘s, s’ Prepositional phrases (place, time and movement) Prepositions of time: <i>on/in/at</i> Present continuous Present continuous for future Present perfect Questions Verb + ing/infinitive: <i>like/want-would like</i> Wh-questions in past Zero and 1st conditional</p>	<p>Adverbs Broader range of intensifiers such as <i>too, enough</i> Comparatives and superlatives Complex question tags Conditionals, 2nd and 3rd Connecting words expressing cause and effect, contrast etc. Future continuous Modals – <i>must/can't</i> deduction Modals – <i>might, may, will, probably</i> Modals – <i>should have/might have/etc</i> Modals: <i>must/have to</i> Past continuous Past perfect Past simple Past tense responses Phrasal verbs, extended Present perfect continuous Present perfect/past simple Reported speech (range of tenses) Simple passive Wh- questions in the past <i>Will</i> and <i>going to</i>, for prediction</p>

Навіть якщо брати до уваги те, що володіння мовою на момент завершення навчання в основній школі визначається не просто на рівні A2, а A2+, вважаємо, що вивчення окресленого явища в 7-му класі передчасне. Підтвердженню нашої думки слугують аргументи учителів, які одностайні в недоцільності уведення *Past Perfect* у 7-му класі. На їхню думку, цей час є не лише складним для українського школяра, але й характеризується низьким коефіцієнтом комунікативної доцільності в 7-му класі. Отже, більшість із опитаних схиляється до думки, що його уведення варто здійснювати щонайраніше в 9-му класі.

На цьому тлі очевидним стає те, що в чинній навчальній програмі пред'явлення більш складних граматичних явищ інколи випереджає вивчення простіших і комунікативно більш доцільних конструкцій. Зокрема, до таких зараховуємо підрядні речення та відносні займенники *who, which*, умовне речення першого типу, які згідно з програмою вводяться лише в 9-му класі, після того, як учні оволоділи активним і пасивним станом дієслова. На наше переконання, більш доцільним уявляється перенести вивчення згаданих конструкцій (відносні займенники *who, which*, умовне речення першого типу тощо) в 6–7 класи. Поряд із цим вважаємо за доречне розпочинати ознайомлення учнів із другим типом умовного речення в основній школі та співвідносимо його з 8-м класом, оскільки на цьому етапі навчання, відповідно до задекларованих мовленнєвих функцій, учні повинні “*уміти надавати оцінку подіям, ситуаціям, вчинкам, діям ... оцінювати стан речей події, факти*”. Окрім виразів на зразок “*I think ... / To my mind ... / In my opinion ...*” тощо, учні можуть давати оцінку різним ситуаціям, послуговуючись другим типом умовного речення та фразами на кшталт “*If I were you, I would ...*”, “*If we had time, we would ...*”. Такі конструкції не є складними для оволодіння та можуть урізноманітнити мовлення школярів, які вивчають мову 8-й рік поспіль.

Підтвердження наших міркувань знаходимо не лише в процесі аналізу рекомендаційних документів, але й змісту сучасних граматичних довідників та навчально-методичних комплектів з іноземних мов, які за рівнем складності співвідносяться з основною школою. Так, у популярній граматиці Р. Мерфі “*Essential Grammar in Use*” (3-є видання, співвідноситься з рівнями A1–A2+) вивчається граматичне явище першого [4, с. 208–209] та другого типу умовного речення [4, с. 210–211]. Популярна граматика “*MacMillan Grammar in Context – Essential*” пропонує вивчення першого та другого типів умовних речень [2, с. 86–91]. Водночас жодне із зазначених видань не передбачає вивчення такого граматичного явища, як *Past Perfect*, що свідчить

про те, що воно виходить за межі рівнів володіння мовою A1–A2+. Аналогічна ситуація спостерігається у більшості інших популярних НМК, які рекомендовані МОН України для використання в основній школі як додаткові (*Access 2, On Screen 2, Click On 2* тощо).

Щоправда, аналіз змісту окремих НМК засвідчує деяку зміну тенденцій. Для прикладу, в *Headway Pre-Intermediate* (3-є видання) вивчаються умовні речення першого і другого типів, а в оновленому четвертому виданні до них вже додається й *Past Perfect*. Подібну ситуацію спостерігаємо в НМК *English File Pre-Intermediate* (3-є видання). Також у більшості НМК вивчення підрядних сполучників *who, which, that* (*defining relative clause*) здійснюється у перших розділах підручника (*English File Pre-Intermediate, Click On 2*). Такий огляд зарубіжної навчальної літератури дає змогу утвердитися в думці про необхідність вивчення обох типів умовних речень та доцільності більш пізнього введення граматичного явища *Past Perfect*. Таким чином, вивчення підрядних речень (*defining relative clause*) доцільно перенести з 9-го класу на більш ранні етапи вивчення англійської мови.

Ставимо під сумнів доцільність введення пасивного стану дієслова у 8-му класі. На наш погляд, доречнішим було б розпочати його вивчення у 7-му класі, як це передбачалося попередньою версією навчальної програми [9], тим більше, що, перебуваючи на 7-му році вивчення іноземної мови, в учнів уже сформована достатня база для оволодіння цим явищем, принаймні найбільш основними часовими формами (*Present Simple, Past Simple, Future Simple*) у контекстах, що передбачені змістом навчальної програми.

Як рекомендації РРЕ (див. табл. 2), так і зарубіжна навчальна література (*Access, Headway, On Screen* тощо) передбачають введення граматичного явища *Present Continuous* для позначення майбутніх запланованих дій (для володіння мовою на рівні A2).

У контексті проблеми визначення оптимальної послідовності введення мовного матеріалу в процесі іншомовної підготовки вважаємо за доцільне розглянути, як вирішується це питання у змісті *шкільних* комплектів навчальної літератури. Прикладом ми обрали серію НМК *Lighthouse*, яка за рівнем іншомовної підготовки співвідноситься з навчанням англійської мови в основній школі України. У зазначеній серії підручників введення граматичного матеріалу відбувається у такій послідовності:

5-й клас – стверджувальна, запитальна та заперечна форма дієслова *be* в теперішньому часі, структури *there is / there are, Present Simple*, а також *Present Continuous*.

6-й клас – *Past Simple*, ступені порівняння прикметників, *Present Perfect*, майбутній час *will*.

7-й клас – модальні дієслова та їх еквіваленти (*have to, can, should, be allowed to*); *Present Perfect* з обставинами часу *for, since*; умовне речення першого типу; *relative clause*; зворотні займенники, майбутній час *going to*.

8-й клас – умовне речення другого типу, *Present Perfect Progressive*, герундій, непряма мова, *Past Perfect*, пасивний стан дієслова.

9-й клас – повторення видо-часових форм дієслова, пряма та непряма мова, герундій та інфінітив, порядок слів у запитаннях, дієприкметники (*-ing* форма), умовне речення третього типу.

Ми не спонукаємо авторів та розробників програм наслідувати досвід певної країни, проте вважаємо таке ознайомлення ілюстративним та таким, що дає змогу краще усвідомити не лише послідовність представлення мовного матеріалу в змісті програм і навчальної літератури для загальноосвітніх навчальних закладів, але й зробити висновок про особливості навчання мови у початковій школі. Так, незначна кількість мовних явищ у підручнику для 5-го класу зумовлена тим, що в початковій школі Німеччини учні оволодівали мовою на імітативній основі з переважанням усно-мовленнєвої діяльності²; і лише в основній школі розпочинається систематизація знань і закріплення умінь та навичок.

Іншим суттєвим недоліком вітчизняної чинної навчальної програми вважаємо нечіткість положень щодо того, яким саме мовним матеріалом має оволодівати учень на тому чи іншому році навчання. Так, у 5-му класі чітко зазначена лише одна видо-часова форма – *Present Perfect*, яка є новою для вивчення, а в 6-му – пропонується повторення видо-часових форм дієслова, які учні вивчали раніше. При цьому не вказується, що саме підлягає повторенню.

Така нечіткість опису мовних явищ є типовою для усіх років навчання, а тому сприяє появі хибного враження, що в школі не передбачається вивчення окремих мовних аспектів. Для прикладу, повністю відсутні вказівки на *Past Continuous* та *Present Perfect Continuous*. Натомість, указується, що в 7-му класі уводяться прийменники часу *for, since* – індикатори, які здебільшого вживаються зі згаданим граматичним явищем³.

Відкритим залишається питання щодо того, які саме часові форми пасивного стану мають вивчатися у 8-му класі: чи достатньо авторам підручників обмежитися *Present Simple, Future Simple, Past Simple*

---

² У Німеччині вивчення іноземної мови здебільшого розпочинається у 3-му класі, а якість навчальних досягнень на момент завершення навчання у початковій школі визначається рівнем A1 [6, с. 116–118].

³ Варто зазначити, що в попередній редакції навчальної програми (2005 р.) вивчення *Present Perfect Continuous* вводилося в 7-му класі [9].

чи варто розширити цей перелік й іншими граматичними формами, зокрема *Present Perfect*.

До інших положень навчальної програми, які потребують уточнення формулювань зараховуємо, зокрема, й те, що в 5-му класі уводяться прислівники частотності та часу. Якщо останні чітко прописані (*yesterday, tomorrow, today, now, yet, already*), тоді логічно вказати й частотні прислівники (*always, often, usually, never* тощо). У 6-му класі доречно уточнити, що артиклі бувають означені та неозначені тощо.

Загалом відсутність чітких описів закладає передумови для різних трактувань положень програми як авторами підручників, так і вчителями. Така ситуація перешкоджає консолідованій навчально-виховній діяльності та відволікає від вирішення більш важливих педагогічних та методологічних проблем. Таким чином, закликаємо розробників програм до їх більш ретельної деталізації.

Іншим аспектом, який вважаємо за можливе втілити в оновленій програмі, є диференціювання граматичного матеріалу на дві категорії: активний – призначений для продуктивного засвоєння (уміння використовувати в говорінні та для побудови письмових висловлювань), і пасивний – для рецептивного засвоєння (розуміння під час аудіювання і читання), спираючись на принципи частотності (О. О. Миролюбов) та комунікативної доцільності.

Висновки. Навчальні програми належать до розряду нормативних документів, що регламентують обсяг і послідовність матеріалу, який підлягає засвоєнню учнями. Отже, їх зміст має базуватися на засадах логічності, наступності та відповідності віковим та інтелектуальним можливостям учнів. Відповідно до результатів здійсненого аналізу щодо раціоналізації змісту чинної навчальної програми з англійської мови вбачаємо за необхідне внести корективи щодо послідовності введення граматичного матеріалу. Зокрема, вважаємо за доцільне таке:

- у перший рік навчання в основній школі (5-й клас) забезпечити повторення та систематизацію мовного матеріалу, який вивчався у початковій школі;
- розпочинати введення нових граматичних явищ у 6-му класі;
- добирати граматичні явища, які підлягають продуктивному засвоєнню, з урахуванням їх комунікативної доцільності та відповідності віковим особливостям учнів, щоб не спричиняти перенавантаження і не зумовлювати надлишкові труднощі в процесі оволодіння ним (основним орієнтиром при цьому мають слугувати відповідні рекомендаційні документи та зарубіжний досвід конструювання змісту навчальної літератури з англійської мови);
- диференціювати граматичний матеріал на той, що призначений для продуктивного та рецептивного засвоєння.

Окрім того, з метою уникнення неоднозначності трактувань положень програми необхідно дотримуватися точності формулювань тих явищ, які вивчаються. У протилежному випадку це спричинятиме колізії щодо визначення змісту навчання на етапі конструювання підручників, навчального процесу, а також оцінювання та моніторингу якості навчальних досягнень учнів.

Стаття не вичерпує усіх питань оптимізації змісту навчальних програм. Зокрема, деякого перегляду потребують теми і сфери комунікативної взаємодії. З метою забезпечення досягнення усіма учнями однакового рівня навченості підтримуємо думку про необхідність перегляду та уточнення кількісних показників за видами мовленнєвої діяльності (обсяг усних висловлювань, письмових повідомлень, текстів для читання та аудіювання в друкованих знаках). Окремого вивчення потребує питання організації соціокультурного компонента та його розподілу за роками навчання.

Сподіваємося, що думки, викладені в статті, стимулюватимуть конструктивну дискусію в науково-педагогічному середовищі щодо можливих напрямів удосконалення змісту навчальних програм з іноземних мов.

Література

1. A Teacher's Guide to the Common European Framework. Pearson, Longman, 11 p.
2. Clarke S. Macmillan Grammar in Context – Essential. – MacMillan, 2012. – 232 p.
3. Latham-Koenig Christina, Oxenden Clive, English File Pre-Intermediate 3rd Ed. Cambridge University Press, 2011. – 167 p.
4. Murphy R. Essential Grammar in Use, 3rd Ed. Oxford University Press, 2011. – 319 p.
5. North Brian, Core Inventory for General English / Brian North, Angeles Ortega and Susan Sheehan. – British Council/EQUALS, 2010. – 71 p.
6. Shelagh Rixon British Council Survey of Policy and Practice in Primary English Language Teaching Worldwide British Council, 2013. – 264 p.
7. Гусева В. О. Формування готовності вчителів початкових класів у післядипломній освіті до забезпечення наступності навчання в початковій та основній школі : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / В. О. Гусева ; Хмельниц. нац. ун-т. – Хмельницький, 2012. – 20 с.
8. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 261 с.
9. Іноземні мови. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів 2–12, 5–12 класи. – К. : Перун, 2005. – 208 с.
10. Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов 5–9 класи. – К. : Видавничий дім “Освіта”, 2013. – 160 с.
11. Редько В. Г. Засоби формування комунікативної компетентності у змісті шкільних підручників з іноземних мов. Теорія і практика : монографія / В. Редько. – К. : Генеза, 2012. – 224 с.

References

1. A Teacher's Guide to the Common European Framework. Pearson, Longman, 11 p.
2. Clarke S. Macmillan Grammar in Context – Essential. – MacMillan, 2012. – 232 p.
3. Latham-Koenig Christina, Oxenden Clive, English File Pre-Intermediate 3rd Ed. Cambridge University Press, 2011. – 167 p.
4. Murphy R. Essential Grammar in Use, 3rd Ed. Oxford University Press, 2011. – 319 p.
5. North Brian, Core Inventory for General English / Brian North, Angeles Ortega and Susan Sheehan. – British Council/EAQUALS, 2010. – 71 p.
6. Shelagh Rixon British Council Survey of Policy and Practice in Primary English Language Teaching Worldwide British Council, 2013. – 264 p.
7. Guseva V. O. Formuvannya gotovnosti vchiteliv pochatkovih klasiv u pislyadiplomnyi osviti do zabezpechennya nastupnosti navchannya v pochatkoviy ta osnovniy shkoli : avtoref. dis. kand. ped. nauk : 13.00.04 / V. O. Guseva ; Khmel'nitsky National University. – Khmel'nitsky, 2012. – 20 s.
8. Zagalnoevropeyski rekomendatsii z movnoi osvity: vyvchennia, vykladannia, ocinyuvannia / nauk. red. S. Y. Nikolaeva. – K. : Lenvit, 2003. – 261 s.
9. Inozemni movi. Programy dlya zagalnoosvitnih navchalnyh zakladiv 2–12, 5–12 klasy. – K. : Perun, 2005. – 208 s.
10. Navchalni programy z inozemnyh mov dlya zagalnoosvitnih navchalnyh zakladiv i specializovanih shkil iz poglyblenym vyvchenniam inozemnyh mov 5–9 klasyi. – K. : Vydavnychi dim "Osvita", 2013. – 160 s.
11. Red'ko V. G. Zasoby formuvannya komunikativnoi kompetentnosti u zmisti shkilnyh pidruchnykiv z inozemnyh mov. Teoriya i praktyka : monografiya / V. Redko. – K. : Geneza, 2012. – 224 s.

Пасечник А. С.

РАЦИОНАЛИЗАЦИЯ СОДЕРЖАНИЯ УЧЕБНОЙ ПРОГРАММЫ ПО АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ ДЛЯ ОСНОВНОЙ ШКОЛЫ: ЯЗЫКОВОЙ АСПЕКТ

Учебные программы являются нормативными документами, которые регламентируют объем и последовательность материала, подлежащего усвоению. Поэтому их содержание должно базироваться на принципах логичности, преемственности и соответствия возрастным и интеллектуальным возможностям учащихся.

В рамках статьи на примере программы по английскому языку автор рассматривает особенности представления грамматического материала как компонента, который в значительной степени обуславливает речевую деятельность ученика, а также предлагает возможные способы рационализации действующей программы для основной школы. Согласно результатам проведенного анализа, автор считает целесообразным: в 5-м классе обеспечить повторение и систематизацию языкового (грамматического)

материала, который изучался в начальной школе; начинать введение новых грамматических явлений с 6-го класса. Также языковые явления, которые подлежат продуктивному усвоению, должны подбираться с учетом их коммуникативной целесообразности и соответствии возрастным особенностям учащихся, чтобы не вызывать перегрузки и избыточные трудности в процессе овладения ими. Основным ориентиром при подборе языкового материала должны служить рекомендательные документы, и зарубежный опыт конструирования содержания учебной литературы по английскому языку. Кроме того, во избежание неоднозначности трактовки положений программы автор предлагает соблюдать точность формулировок ее положений. В противном случае это вызовет коллизии по определению содержания обучения на этапе конструирования учебников, учебного процесса, а также оценки и мониторинга качества знаний учащихся.

Ключевые слова: учебная программа; основная школа; грамматический материал; языковой материал; содержание обучения; английский язык; иностранный язык.

Pasichnyk O.

IMPROVEMENT OF FOREIGN LANGUAGE CURRICULUM FOR SECONDARY SCHOOL: LINGUISTIC ASPECT

Curriculum is a document that represents the overall content of a particular course. It determines qualitative and quantitative aspects of the course as well as sequencing of material. Curriculum should comply with the principle of consistency, and be based on students' intellectual abilities.

Within the framework of the article the author analyzes English language curriculum for secondary school in Ukraine with special emphasis on approaches to representing grammatical material. Grammar is deemed as a component that defines students' communicative skills. In the process of research the author contrasted the Ukrainian English language curriculum with CERF as well as numerous popular FL textbooks. The obtained data made it possible to suggest a set of recommendations for improving FL curriculum in Ukraine (grammatical aspect). According to the obtained results the author deems the 5th form as a period to concentrate on systematization of material that was learned in primary school, whereas the 6th form is more appropriate for introducing new grammatical material. Communicative value of grammatical material and students' intellectual ability to learn and apply it to practice should be the core principles in the process of materials selection for each year of study. Moreover, curriculum developers should avoid vague statements in this document, otherwise this will cause inconveniences for textbook authors, teachers and in the process of monitoring academic performance of students.

Key words: curriculum; foreign language; secondary school; grammatical material; linguistic component; content of education; English language.